

Ключко Т.А.

кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки

Сумський національний аграрний університет

Кутах К.М.

старший викладач кафедри економіки

Сумський національний аграрний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ГНУЧКОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

АНОТАЦІЯ

Визначено фінансову гнучкість підприємства як граничну здатність підприємства до своєчасного пристосування фінансового потенціалу до постійно змінюваних умов функціонування. Констатується, що фінансова гнучкість дозволяє максимально ефективно реалізовувати компенсаційну та мобілізаційну функцію фінансового потенціалу підприємства. Відмічене поступове підвищення інтегрального показника фінансової гнучкості сільськогосподарських підприємств Сумської області, що спеціалізуються на виробництві продукції рослинництва 2015-2017 роки. Тенденція обумовлена зростанням сум чистого прибутку підприємства, рентабельності реалізації та скороченням потенційного періоду виробництва сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: фінансова гнучкість, фінансова стійкість, фінансовий потенціал, оцінка, сільськогосподарські підприємства.

АННОТАЦИЯ

Определено финансовую гибкость предприятия как предельную способность предприятия к своевременному приспособления финансового потенциала к изменяющимся условиям функционирования. Констатируется, что финансовая гибкость позволяет максимально эффективно реализовывать компенсационную и мобилизационную функцию финансового потенциала предприятия. Отмечено

постепенное повышение интегрального показателя финансовой гибкости сельскохозяйственных предприятий Сумской области, специализирующихся на производстве продукции растениеводства 2015-2017 годы. Тенденция обусловлена ростом сумм чистой прибыли предприятия, рентабельности реализации и сокращением потенциального периода производства сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: финансовая гибкость, финансовая устойчивость, финансовый потенциал, оценка, сельскохозяйственные предприятия.

ANNOTATION

The financial flexibility of the enterprise as the company's marginal ability to timely adaptation of financial potential to constantly changing operating conditions is determined. It is stated that financial flexibility allows to realize the compensatory and mobilization function of financial potential of the enterprise as effectively as possible. A gradual increase of the integral index of financial flexibility of agricultural enterprises of the Sumy region, specializing in the production of crop production 2015-2017 years. The trend is due to an increase in the net profit of the enterprise, the profitability of implementation and reduction of the potential period of production of agricultural products.

Key words: financial flexibility, financial stability, financial potential, estimation, agricultural enterprises.

Постановка проблеми. Світова фінансова криза, що значною мірою вплинула на економічний стан України, загострила проблеми фінансової стабільності сільськогосподарських підприємств та фінансування їхньої інвестиційної діяльності. Але, не дивлячись на досить обмежений перелік джерел фінансування інвестицій для українських компаній, існують заходи та механізми покращення ефективності функціонування підприємств навіть у нестабільних умовах. Про реалізацію заходів, таких як збереження фінансової гнучкості, необхідно подбати заздалегідь, та включити їх до плану стратегічного розвитку компанії.

Невизначеність зовнішнього середовища зумовлює те, що підприємство

змінюється і діє не так, як заплановано, створюючи в результаті не лише надлишкові та змінні резерви, сукупні гнучкі ресурси і різноманітні стратегічні можливості, а й збільшуючи ризики і втрати у ході прийняття управлінських рішень, передовсім фінансових, що, своєю чергою, загрожує підприємству фінансовою кризою. Гнучкість сьогодні вважають одним із засобів контролю невизначеності середовища через застосування і координацію гнучких ресурсів, яка передбачає розроблення підприємством арсеналу можливостей і вибору серед них найвідповіднішої до ситуації без надмірних витрат, втрат часу і продуктивності. Фінансова гнучкість, як один із найважливіших видів гнучкості, дає змогу ефективно управляти процесами формування, розподілу і використання фінансових ресурсів і грошових коштів в умовах невизначеності середовища та дефіциту часу для прийняття рішень. Все вищевикладене обумовлює актуальність проведеного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансової гнучкості є достатньо новим як для вітчизняної, так і для зарубіжної економічної думки, тому недостатньо досліджені. Серед вітчизняних дослідників, які вивчали дане питання, є І. А. Бланк, Р. С. Папехін, А. А. Лактіонова та Г. Г. Захаров, С. О. Комаринець; серед іноземних вчених можна виділити тих, хто в своїх роботах емпірично обґрунтовує необхідність дослідження даного питання (М. Пайнгар та Л. Уїлбріхт, Дж. Грехема та К. Харві, Ф. Бансел та У. Міту, Д. Броунен, А. де Йонг та К. Кодік), та тих, хто проводить вивчення даного питання (Дж. Грехем та К. Харві, А. Гамба та А. Тріантіс, Л. Хіс, Ф. Бансел та У. Міту, С. Бьюн, А. Дамодаран та ін.). Дослідженням оптимізації структури капіталу займаються такі вітчизняні та російські вчені, як І. А. Бланк, Н. Б. Рудик, І. В. Івашковська, А. В. Михайлов, О. Й. Шевцова та ін., а також іноземні дослідники, такі як Ф. Модільяні, М. Міллер, С. Майерс, Н. Майлуф, Г. Доналдсон, М. Дженсен, В. Меклінг та ін. Проте окремі положення потребують подальшого розвитку.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні, оцінці та визначенні практичних напрямків забезпечення фінансової гнучкості сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні умови функціонування характеризуються швидкими змінами і значними коливаннями фінансових процесів. Відповідно нестабільними стають і внутрішні економічні процеси підприємств. Невизначеність позначається на фінансовому стані суб'єктів господарювання, на їх фінансові результати, динаміку та структуру грошових потоків.

З одного боку, це змінює вимоги до форм і методів управління фінансовими процесами, а з іншого боку, процеси трансформації гальмуються неготовністю учасників і систем управління: основні технології управління склалися в епоху домінування великого промислового виробництва та стабільного зовнішнього середовища, тому суперечать функціональним, ресурсним, економічним і фінансовим аспектам його трансформації. Низький рівень інноваційності традиційних методів управління фінансами підприємств не відповідає сучасним тенденціям і не стимулює прискорення розвитку економіки.

У процесі перебудови будь-якої економічної системи в дестабілізуючих умовах функціонування виявляється сукупність її поведінкових характеристик, що відображають можливості реагування системи на ці зміни. Дані характеристики формують адаптаційний потенціал підприємства. Одним же з основних його елементів є фінансова гнучкість підприємства. При цьому дослідження вказують на те, що в сьогоденних умовах вкрай нестабільного поведінці фінансових систем підтримання фінансової гнучкості суб'єктів господарювання є найважливішою метою їх фінансової політики [3].

Вивченню проблем гнучкості підприємств і її впливу на виробничий і фінансовий менеджмент присвячено значну кількість наукових досліджень, як вітчизняних, так і зарубіжних вчених [1, 3, 4, 5, 7, 8]. В роботах цих дослідників сформована основна термінологія, обґрунтовуються методичні принципи оцінки та аналізу технічного та організаційного гнучкого розвитку підприємств.

Аналіз літератури, присвяченої питанням гнучкості підприємств, дозволив виділити наступні ознаки гнучких систем:

- 1) наявність широкого технологічного потенціалу - можливості виготовлення різноманітної продукції (передбачає різноманітність технології виробництва);
- 2) здатність до швидкого переходу від виготовлення одного виду виробу до виготовлення іншого;
- 3) можливість освоєння виробництва нових виробів, затребуваних ринком;
- 4) можливість використання взаємозамінності ресурсів, технологій виробництва, технологічних елементів;
- 5) можливість зміни виробничої потужності і т.д. [4].



Рисунок 1 – Класифікація видів гнучкості підприємства в процесі його розвитку

*джерело: за матеріалами [7, 31, 45, 49]

Надалі спробуємо сформулювати основні характеристики фінансової гнучкості сільськогосподарських підприємств:

1) гнучкість виступає як необхідна властивість фінансового потенціалу підприємств, що функціонують в складній мінливому середовищі - відсутність фінансової гнучкості веде до високих витрат на адаптацію фінансового потенціалу підприємства до забезпечення нових цільових установок;

2) сутність фінансової гнучкості виражається в здатності підприємства зберегти необхідний рівень фінансового потенціалу та підвищити його стійкість в умовах мінливого середовища;

3) ступінь фінансової гнучкості підприємства повинна відповідати різноманітності середовища, в якому воно функціонує, тому відсутність фінансової гнучкості або невідповідність умовам середовища, що змінюється призводить до зниження ефективності системи і її деструкції;

4) проявляється в пристосовності фінансового потенціалу до мінливих умов при виникненні високоефективних фінансових пропозицій, нових можливостей прискорення економічного розвитку або фінансових труднощів;

5) передбачає вбудовані можливості зміни структури, складу і величини фінансового потенціалу (як в сторону його нарощування, так і його звуження в разі, якщо витрати на його підтримку перевищують позитивний ефект);

6) характеризується певною швидкістю пристосування до мінливих умов, а також необхідністю підтримки мінімального росту при залученні додаткового капіталу або зміні структури фінансування, а також мінімальної втрати вартості активів при їх зверненні в ліквідну форму.

Звідси, фінансову гнучкість підприємства можна визначити як граничну здатність підприємства до своєчасного пристосування фінансового потенціалу до постійно змінюваних умов функціонування, обмежену мінімальним зростанням вартості використовуваного капіталу або втратою вартості активів при їх зверненні в ліквідну форму, яку реалізують з метою збільшення стійкості фінансового потенціалу.

Фінансова гнучкість дозволяє максимально ефективно реалізовувати компенсаційну та мобілізаційну функцію фінансового потенціалу підприємства.

Визначивши сутність фінансової гнучкості підприємства, виникає необхідність обґрунтування основних її видів, які можуть бути взяті в якості об'єктів механізму управління фінансовою гнучкістю. Виходячи з того, що фінансова гнучкість є характеристикою фінансового потенціалу, представленого системою взаємозалежних структурних елементів, дані види будуть залежати і бути похідними від них. Звідси, можна виділити наступні види фінансової гнучкості підприємства:

1. Тактична фінансова гнучкість – характеризує ефективність розподілу і використання поточних (наявних) фінансових ресурсів, враховуючи при цьому оптимальність складу їх джерел;

2. Перспективна фінансова гнучкість - характеризує здатність підприємства управляти прихованими фінансовими можливостями, і представлена наступними підвидами:

- гнучкість генерування грошових потоків - здатність підприємства до відновлення джерел грошових коштів в умовах невизначеності функціонування;
- гнучкість залучення додаткового капіталу - здатність підприємства до реалізації альтернативних джерел фінансування та залучення додаткового капіталу;
- гнучкість структури активів - здатність підприємства збільшувати мобільність активів, що дозволить залучати фінансові ресурси в разі недостатньої ліквідності.

Таким чином, сучасні умови ведення бізнесу висувають підвищені вимоги до процесу управління фінансовим потенціалом, який має характеризуватися, в першу чергу, гнучкістю.

На основі методики, що представлена формулою 1 проведемо оцінку гнучкості сільськогосподарських підприємств Сумської області, що спеціалізуються на виробництві продукції рослинництва і відобразимо результати у таблиці 1.

$$\Gamma = f(Y_{OH}, C_{OH}) = \left[\frac{ЧП}{РП} \frac{РП}{А} \frac{А}{ВА} \frac{ПО}{ЧП} \cdot \frac{T_{on}}{T_{np}} n \right] = \left[(R_n \cdot O \cdot \Phi B \cdot H) / (K_o n) \right] = f[Y_{OH}, N], \quad (1)$$

де: Γ – показник оцінки гнучкості підприємства;

Y_{OH} – стійкість підприємства до оновлення (економічний потенціал);

$C_{OH}(N)$ – здатність підприємства до оновлення (розрахункове число виробів, що перебувають в освоєнні);

ЧП – чистий прибуток; РП – обсяг реалізованої продукції; А – середнє за розрахунковий період значення активів; ВА – середнє за розрахунковий період значення власних активів; ПО – прибуток на оновлення; T_{on} – період розроблення й освоєння виробів; T_{np} – період виробництва виробів; n – номенклатура виробів, вироблених підприємством; R_n – рентабельність продажів; O – оборотність активів; ΦB – фінансовий важіль; H – норма прибутку на оновлення; K_o – коефіцієнт оновлення.

Результати розрахунків представлено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Розрахунок інтегрального показника фінансової гнучкості сільськогосподарських підприємств Сумської області, що спеціалізуються на виробництві продукції рослинництва 2015-2017 роки

Показники	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2017/2015 +,-
Чистий прибуток, тис. грн	39295	42745	178081	138786
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	3347644	3644954	3637575	289931
Середнє за розрахунковий період значення активів, тис. грн	6224899	6313580	6983195	758296,5
Середнє за розрахунковий період значення власних активів, тис. грн	3861673	3901453	3838124,5	-23548
Прибуток на оновлення, тис. грн	19647,5	21372,5	89040,5	69393
Період розроблення й освоєння виробів, днів	212	212	212	0
Період виробництва виробів, днів	168	154	143	-25
Номенклатура виробів, вироблених підприємством	44	42	42	-2
Рентабельність продажів, %	3,59	3,76	7,36	3,76
Оборотність активів	0,55	0,56	0,49	-0,06

Фінансовий важіль	0,11	0,10	0,36	0,26
Норма прибутку на оновлення	0,35	0,35	0,35	0
Коефіцієнт оновлення асортименту продукції	0,1	0,1	0,1	0
Інтегральний показник фінансової гнучкості (1)	0,017	0,014	0,056	0,039
Інтегральний показник фінансової гнучкості	0,053	0,060	0,382	0,329

*джерело: власні розрахунки автора

Відмічаємо поступове підвищення інтегрального показника фінансової гнучкості сільськогосподарських підприємств Сумської області, що спеціалізуються на виробництві продукції рослинництва 2015-2017 роки. Така тенденція обумовлена зростанням сум чистого прибутку підприємства, рентабельності реалізації та скороченням потенційного періоду виробництва сільськогосподарської продукції.

Висновки. Сучасні умови функціонування характеризуються швидкими змінами і значними коливаннями фінансових процесів. Відповідно нестабільними стають і внутрішні економічні процеси підприємств. Невизначеність позначається на фінансовому стані суб'єктів господарювання, на їх фінансові результати, динаміку та структуру грошових потоків.

Розглядаючи гнучкість підприємства як синергетичне поєднання здатності управління використовувати відповідні методи й інструменти управління у відповідь на зміну умов зовнішнього середовища підприємства задля забезпечення цілісності підприємства як системи і ефективності його функціонування цими методами та інструментами, нами поставлено завдання оцінити фінансову гнучкість сільськогосподарських підприємств на основі поєднання новітніх досягнень теорії управління, інноватики і конкурентних переваг з використанням загальнонаукових і конкретних методів дослідження.

Відмічаємо поступове підвищення інтегрального показника фінансової гнучкості сільськогосподарських підприємств Сумської області, що спеціалізуються на виробництві продукції рослинництва 2015-2017 роки. Така тенденція обумовлена зростанням сум чистого прибутку підприємства,

рентабельності реалізації та скороченням потенційного періоду виробництва сільськогосподарської продукції.

Бібліографічний список:

1. Іонін Є. Оцінка фінансової гнучкості підприємства на основі реалізації концепції збереження капіталу / Є. Іонін // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://studlib.org.ua/index.php/eprs/article/view/8/9>
2. Лактионова А.А. Анализ факторов формирования финансовой гибкости субъектов хозяйствования в Украине / Лактионова А.А., Чишко И.С. // Финансы. Учет. Банки: Сборник науч. трудов. – 2010. – №1. – С. 10-25.
3. Ломова А. Фінансовий потенціал: реалізація фінансової стабільності підприємства / Ломова Аліна, Панухник Олена // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах», 22-24 вересня 2016 року - Т. : Крок, 2016 - С. 93-94.
4. Маркович І. Б. Фінансова гнучкість підприємства як обов'язкова умова його стратегічної стійкості / Ірина Маркович // Матеріали II науково-практичної конференції «Теоретичні та прикладні аспекти розвитку економіки», 18 квітня 2012 року - Т. : ТНТУ, 2012 - С. 36-38.
5. Отенко І.П. Оцінка гнучкості підприємства для виявлення резервів його розвитку / І.П. Отенко, О.В. Грачов // Управління розвитком. - 2005. - №3 (35). - С. 77-80.
6. Сахно А. Мотиваційна гнучкість підприємств в умовах інноваційної діяльності / А.Сахно // Галицький економічний вісник. - 2013. - №4(43). - с.79-85.
7. Ситницький М.В. Система управління стратегічною гнучкістю вітчизняних підприємств / М.В. Ситницький // Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. – 2007. - №3. – с. 27-31.
8. Хлістунова Н. В. Особливості обчислення параметрів стратегічної гнучкості підприємств побутового обслуговування / Н.В. Хлістунова // Економіка та держава. – Вип. 2, 2015 – С. 47 – 50.